

„A szeretet öröme” szinódus utáni apostoli buzdításról
(Tomka Ferenc)
Megjelenik Vigiliában

A szinódusi buzdítás néhány alap-vonása

- A Szeretet Öröme (Amoris Laetitia=AL)¹ apostoli buzdítás a két *családszinódus anyagát foglalja össze*. Erre utalnak a buzdítás címében a „szinódusi utáni” szavak is, valamint a 136 hivatkozás a két szinódus záródokumentumaiból: a 2014-es rendkívüli szinódust záró *Relatio Synodiból* (=RS), és a 2015-ös rendes szinódust összefoglaló *Relatio Finalisből* (=RF). A pápai buzdítás a szinódus eredményeire épül, összefoglalja annak minden fontos mondanivalóját (elsősorban a 2., 6., és 8. fejezetben), de ki is egészíti azokat, a pápától megszokott mély és gyakorlatias szempontokkal (különösen az 1, 4-5 és 9. fejezetben).

- A korábbi egyházi dokumentumokból vett idézetek is jelzik,² mennyire szerves folytatása az AL az egyház korábbi tanításának, különösen a Familiaris Consortionak (=FC), Szent II. János Pál pápa apostoli levelének, amely az 1980-as családdal foglalkozó szinódus munkájának összefoglalása.

A dokumentum nemzetközi visszhangja általában nagyon pozitív, de hallunk hangokat is, amelyek azzal vádolják a szinódust és Ferenc pápát, hogy eltértek az egyháznak vagy az előző pápáknak tanításától. Pedig a kifogásolt megfogalmazások lényegileg megjelentek a FC-ban (84, 85). A kritikák kapcsán eszünkbe juthat, hogy Szent XXIII. János pápa óta ilyen vádak minden pápával szemben elhangzottak, kiemelten egy irányzat részéről.³

- A szinódusi apostoli buzdítás címe „A Szeretet öröme” emlékeztet a pápának az *Evangelium öröme* (Evangelii Gaudium=EG) kezdetű első apostoli buzdítására. Ferenc pápa életének egyik kulcsszava az öröm.⁴ Az AL dokumentum is meghívás a házasság- és a családi élet szépségének és örömeinek felismerésére, s az erről való tanúságtételre (307, 325).

- A dokumentum alapvető elve, hogy a *családok pasztorációjának fő szereplői legyenek maguk a családok*. Ennek elérése azonban magától „az egyháztól missziós megtérést kíván”, továbbá ehhez szükség van egy, „a családok felé irányuló erős *evangelizációs és katechetikai erőfeszítésre*”, amelynek el kell vezetnie a családokat küldetésük felismeréséhez (200-201).

Irányelvek – amelyek új cselekvésre hívják az Egyházat

- A pápai buzdítás minden családhoz, minden keresztényhez szól. A téma nagysága miatt itt csak azon szempontjait emeljük ki, amelyek konkrét cselekvésre hívják az egyházat: a lelkipásztorkodást, a családokat, a plébániákat, s amelyeket leginkább a 6. fejezet foglal össze.

- A pápa alapvetőként hangsúlyozza, hogy mivel oly nagy különbségek vannak a világ egyes területei között, egy afrikai vagy európai egyházmegye között (300), sok témával ő nem foglalkozik. Ezek terén a konkrét döntés a helyi ordináriusok feladata (199).

Ez is magyarázza, hogy a szinódusi záródokumentum egyes útmutatásai konkrétabbak, mint a pápai buzdításé. Ezek láthatóan inkább az un. első világ országainak lelkipásztorkodására vonatkoznak, ezért az alábbiakban néhányat idézünk ezek közülük is.

1) Központok és képzések – a család érdekében

¹ Ahol a tanulmányban jelzés nélküli számokat olvasunk, az minden esetben az AL pontjait jelzi.

² Idéz a II. Vatikáni Zsinatnak, az előző pápáknak és sok püspöki karnak - pl. Ausztrál, Olasz, Spanyol, Latin-Amerika, Kenya, Mexikó – dokumentumaiból. A házasságról való tanítás fejlődésébe és kérdéseibe összefoglaló betekintést ad Szabó Ferenc új könyve: *Házasság és család Krisztus fényében*. Jezsuita kiadó, 2015

³ Ein Bruch mit der Lehrtradition – Robert Spaemann über Amoris Laetitia CNA 2016, ápr. 28. A legtöbb hasonló írás a X Piusz társaság gyökereiből táplálkozik.

⁴ A témával kapcsolatban többször hivatkozik XVI Benedek pápának „Deus Caritas Est” enciklikájára.

A családok gondozása iránti új felelősséget tükrözik azok a teendők is, amelyeket a pápa, illetve a szinódus a főpásztorok, lelkipásztorok, családeért dolgozó munkatársak számára megfogalmaztak. Ezek felhívják minden plébánia-, lelkipásztor-, család és keresztény figyelmét, hogy ki-kik lehetőségeinek megfelelően máris tegyen lépéseket a megvalósításért. (A pápai buzdításban levő minden konkrét lelkipásztori teendőt a szinódus fogalmazott meg. Ezért valahányszor ilyen összefüggésekben a pápai levélre hivatkozunk, tudnunk kell, hogy ezek mögött a szinódus is áll!)

A szinódus által kitűzött célok elérésének egy részére a főpásztorok számára máris adva van egy lehetőség, pl. hogy a jelenleg működő egyházmegyei képzéseket ilyen célra használják (amint ezt néhány egyházmegyében el is kezdték). Hasonló lehetőségük van a plébániáknak, családmozgalmaknak is.

A tervezett feladatok másik része komoly átgondolást, az alkalmas személyek megtalálását, és az anyagi háttér előteremtését tételezi fel. Ezért ezek megvalósulása hosszabb folyamatot igényelhet.

a) *A család-gondozók képzése*

Ha a család az egyház alapsejtje, a hit első nevelője, akkor *a lelkipásztorkodás elsőrendű feladata*, hogy „nagy figyelmet szenteljen a házásoknak” (200-204).⁵

A pápai levél kiemeli, hogy a családok gondozására új és szakszerűbb *képzések* által kell felkészíteni az abban résztvevőket. Ezzel kapcsolatban több tanácsot, előírást fogalmaz meg:

1. Többször ismétli, hogy „a szinódust előkészítő, szétküldött kérdésekre sokan válaszolták, hogy a felszentelt szolgálattevők gyakran nem kapják meg a megfelelő képzést a család aktuális problémáinak kezeléséhez”; illetve hogy „a családi élettel, jegyesoktatással foglalkozó személyek gyakran nincsenek eléggé kiképezve”. Ezért is hangsúlyozza, hogy „szükséges *„a papok, diakónusok, szerzetesek és szerzetesnők, hitoktatók és más lelkipásztori munkatársak megfelelőbb képzése”* (202).

2. A papok hiányos család-pasztorációs képzettségére vonatkozó visszajelzések is aláhúzzák, hogy *„a seminaristáknak tágabb körű interdiszciplináris, és nem csupán tanbeli oktatásban kell részesülniük a jegyesség és a házasság kapcsán*. Jelen képzésük nem mindig teszi lehetővé számukra, hogy kifejezzék a maguk pszichoaffektív világát. Egyesek magukban hordozzák sérült családjuk tapasztalatát. A képzés idején tehát biztosítani kell, hogy a leendő szolgálattevők *rendelkezzenek a feladatuk által megkövetelt pszichés kiegyensúlyozottsággal.*” *„A világi hívők és családok jelenléte, de különösen nők részvétele a papképzésben”* segítse felkészíteni a papjelölteket a családokkal és nőkkel való folyamatos kapcsolatra, amely feladatuk lesz. *„Üdvös a szemináriumi élet idejét összekötni a plébánián töltött idővel, amelyek ugyancsak lehetőséget nyújtanak a kapcsolatra a családok valóságával.”* (203).

3. *„Sürgetően szükséges a család-pasztoráció világi munkatársainak képzése is, pszichopedagógusok, család- és házi orvosok, szociális segítők, kiskorúak és családok ügyeivel foglalkozó ügyvédek segítségével, nyitottan a pszichológia, a szociológia, a szexológia és a házassági tanácsadás eredményeire.”* E képzéseknek a családban való *erőszak vagy a szexuális visszaélések* kérdéseiben is irányt kell adniuk. *„A kurzusok alkalmassá tehetik őket, hogy a házasságra való felkészítés útját beillesszék az egyházi élet tágabb dinamikájába.”* (204).

A családon belüli erőszakra és szexuális visszaélésekre új módon figyelt fel napjainkban a világ, illetve ezek jóval nagyobb arányban jelentek meg korunk „szexuális forradalomtól” sebzett kapcsolatainak életében. A dokumentum korszerűségét jelzi, hogy mintegy 15 összefüggésben tér vissza e kérdéshez, hívja meg az egyházi felelősöket, hogy a téma és a sebzettek gyógyítása is kerüljön be a kispapok, papok, családdal foglalkozók képzésébe, illetve legye-

⁵ Ezt már több egyházi dokumentum megfogalmazta, pl. PO 6, GS 52, 48,17; FC 70, 73; 53,61 stb.

nek egyházi szakemberek, akik ezekkel foglalkoznak. Felszólítja a keresztényeket is, hogy érezzék felelősnek magukat e társadalmi seb gyógyításáért, ott ahol élnek.

b) *Egyházmegyei képzési központok*

Az AL elemzi a családok legfontosabb jelen sebeit, és meghívja a helyi egyházakat, hozzanak létre nemzeti vagy egyházmegyei szintű képzéseket- és központokat, a sebek gyógyítása érdekében.

Erdő Péter bíborosunk, a két színódus főrelátora is aláhúzta egy interjúban, hogy a színódus meghívásai között egyik fontos „a tanácsadás és segítségnyújtás a házassági krízisben levőknek, a másik a polgárilag elvált és újrarázasodottak kísérése, illetve az egyházi házasság érvényességének felülvizsgálata azokban az esetekben, amikor valószínűsíthető, hogy az érvénytelen. E feladatok megfelelő ellátása érdekében *tanácsadó szolgálatot* kell kiépíteni”, és fel kell használni a családközösségek segítségét is.⁶

1. A kísérés és a „*gyógyító beszélgetés*” módjának megtanulása az alapja a megújult lelkipásztorkodásnak, és a sebzettek gyógyításának. Ferenc pápa már az EG c. apostoli levelében hangsúlyozta, hogy: „az egyháznak be kell vezetni tagjait – papokat, szerzeteseket, világiakat – a kísérés művészetébe” (EG 169). A színódus záródokumentuma erre hivatkozva kijelenti: „Szükség van olyan speciális *központok felállítására, ahol megtanulják a kísérést*, valamint azt, *hogyan kell gondoskodni az összes családról*, különösen figyelve a nehéz helyzetben levőkre” (RF 77).

2. A válasz-kutatások igazolják, hogy azoknak a pároknak többségét, akik már elhatározták a szakítást, a család-terápia *meg tudja menteni a válástól*. Érthető hát az AL felhívása: „Ha felismerjük, hogy a kibékülés lehetséges, „sürgető egy szolgálat létrehozására, azoknak az embereknek a segítése, akiknek megtört a házassága” (238) Később az elváltakkal kapcsolatban kijelenti: „Szükség van a kiengesztelődés és a közvetítés *lelkipásztori szolgálatára* azok által a meghallgatásra *szakosodott központok által is, amelyeket az egyházmegyékben kell létrehozni.*” (242 vö. RF 79)⁷ Majd hozzáfűzi: „a helyi közösségek és lelkipásztorok feladata hogy tovább kísérjék ezeket a személyeket” (242; RF 79).

3. A színódusi záró dokumentum meghívja a plébániákat, hogy gondoskodjanak azokról a hívőkről is, akik *csak együtt élnek*-, csak polgári házasságot kötöttek, vagy akik újrarázasodott elváltak. „Kívánatos, hogy az *egyházmegyék* elősegítsék a *tisztánlátást segítő kurzusokat*, és e személyek bekapcsolását az Egyház életébe, segítve őket a koherens döntés megérlelésében. Az újrarázasodottakat tájékoztatni kell annak lehetőségéről, hogy folyamodhatnak a házasság semmisségét kimondó eljárásért.” (RF 53)

4. A házasságok *érvénytelenné nyilvánítása* az újrarázasodottakat érintő szükséglet. Az ő érdekében írja a dokumentum: Ez egyházmegyei szinten „elégletes számú, mind klerikus, mint laikus személy felkészítését igényli, akik *elsődlegesen erre a szolgálatra szentelik* magukat. A különvált vagy *válságba került házaspároknak* *információs, tanácsadó és közvetítő szolgálatot* is kell a rendelkezésére bocsátani, mely olyanokat is tud fogadni, akik a házassági per előzetes vizsgálatára készülnek” (244; vö. Mitis Iudex 2-3)

5. A családok segítésének első helye a *plébánia*. A színódus záró dokumentuma írja: A „*speciális egyházmegyei központok*” célja, hogy „a papok, szerzetesek és világiak megtanulják, *hogyan kell gondoskodni az összes családról.*” (RF 77 vö. 242). A magasabb szintű kép-

⁶ Új Ember 2016. ápr. 17

⁷ A jelen bekezdésben a 238. és 242. pont megjelent magyar fordítását pontosítanunk kellett. A 238 pontban a megjelent fordításban ez áll: „sürgető azoknak az embereknek a segítése, akiknek tönkrement a házassága”. A helyesebb fordítás: „sürgető egy szolgálat létrehozására, azoknak az embereknek a segítése, akiknek megtört a házassága”. A 242 pontban: „az egyházmegyékben létrehozott központok” fordítás helyett a megfelelő: „az egyházmegyékben létre kell hozni központokat”

zések nagy részének tehát az a célja, hogy a bennük részesedők továbbadhassák a plébániák családjainak, párjainak ismereteiket.

2) A családi élet gondozása a plébánián

a) A plébániai család-gondozás, és képzések

Közvetlenül a plébániák feladata, hogy legyenek segítségére az ott élő családoknak, hogy azok egymásra találjanak, illetve hogy *koordinálják a családokkal kapcsolatos feladatokat* s a család-csoportokat. Mindez ismét *képzett munkatársakat* igényel, jelenti ki joggal a dokumentum (RF 77-78). Ilyen képzésre a lehetőséget nyilvánvalóan *egyházmegyei-, esetleg országos szinten* kell biztosítani.

A plébániának *„képesnek kellene lennie arra (is), hogy szívélyesen fogadja a családi vészhelyzetben lévőket* és foglalkozzon velük, vagy egyszerűen *képes legyen elirányítani őket* ahhoz, aki segíteni tud.” (229)

„A *családok lelki vezetését* plébániai szolgálatnak kell tekinteni.” „Ezért kívánatos, hogy a *papság és a lelkipásztori segítők folyamatos képzése* által legyen biztosítva érzelmi és pszichés érlelődésük, mely elengedhetetlen a családok lelkipásztori kíséréséhez, tekintettel az olyan különös vészhelyzetekre is, mint a családi erőszak vagy szexuális visszaélés.” (RF 61)

b) A plébániai családgondozásnak területeiről

„A *házasság első éveiben* különösen szükség van a lelkipásztori kísérésre. Ebben segítséget nyújthatnak tapasztalt családok, egyesületek, mozgalmak.” (223)

A keresztény családok természetükből fakadóan *küldöttek*. Küldetésük megélése érdekében a lelkipásztorkodásnak, az elkötelezett párok segítségével „fel kell ajánlania *olyan képzési programokat, amelyek táplálják a házasságot*”, és annak missziós voltát (RF 66; vö. 202). - „A család küldetése magában foglalja a házastársak termékeny kapcsolatát, a gyermekek nevelését, a házasság szentségéről való *tanúságtételt, más párok felkészítését a házasságra* és a nehézséggel küzdő párok vagy családok baráti kísérését. Ebből látszik, mennyire fontos az evangelizációs és katechetikai *törekvés, amely a család belseje felé irányul...* Ebben nagy segítséget jelent a *családi katekézis*, mint hatékony módszer a *fiatal szülők képzésére*, amely tudatosítja bennük küldetésüket.” (RF 89; vö. 202)

A szülők képzésére jó alkalom, hogy „legyenek *tevékenyen bevonva a keresztény beavatás szentségeire felkészítő programokba*, mivel ők gyermekeik első hitre nevelői és a hit tanúi” (279; RF 67). – Ez a *keresztelendő, elsőáldozáshoz járuló* és a fiatalabb korban bérmlákozó gyermekek *szüleire vonatkozhat. Az ő bevonásukra már Benedek pápa is meghívott* (SC 19).⁸ - Több országban gyakorlat, hogy az elsőáldozók oktatásakor első célnak a szülők hitbéli elmélyítését tekintik (az egyház számos korábbi előírásának megfelelően).⁹ Őket törekszenek elvezetni arra, hogy „a hitre nevelők, és a hit tanúi” lehessenek gyermekeik számára. (Egy kreatív módszer ez, mely elsőként a szülőket készítik fel, majd az ő feladatukká próbálja tenni, hogy adják át az evangéliumi anyagot gyermekeiknek.)

„Találkozási lehetőséget kell biztosítani a *szülők képzésére*, és a családi tapasztalatok egymás közti megosztására.” (RF 67)

c) Segítségnyújtás a nevelésben (259–290.)

Az AL 7. fejezete összefoglalja a keresztény nevelés alapelveit. Korábban már rámutat a kérdés súlyára: „Az alapvető kihívások egyike, amellyel a családoknak ma szembe kell nézni-

⁸ Az Al 230 is beszél a lehetőségről, hogy a keresztelésre és elsőáldozásra készülő gyermekek szüleit a lelkipásztorkodás szólítsa meg.

⁹ vö. Catechesi Tradendae (1979) 43; Általános Katechetikai Direktórium (1971) 20; Katekézis általános Direktóriuma (1997), 59, 173-176

ük, kétségtelenül a nevelés, amelyet nehezít az aktuális kulturális környezet és a média nagy befolyása” (84)

Felhívja az egyházi vezetést, valamint a plébániákat és munkatársaikat, az egyházi intézményeket, egyesületeket és kiemelten a katolikus *iskolákat*, hogy *nyújtsanak támogatást* a szülőknek a keresztény nevelés terén: előadásokkal, megbeszélésekkel tanácsadásokkal (246, 279). Létre kell hozni olyan *képzési programokat*, amelyek irányt mutatnak, az egymással olykor ellentétes (vagy egyoldalúan liberális) nevelési modelleket felkínáló világban, a helyes szülői, nevelői magatartásra (279, 280; RF 66-68).

E feladatok megvalósítása is *tervezést* és katolikus szellemű szakembereket igényel. Nagy szükség van a keresztény-katolikus nevelés alapelveit összefoglaló *kézikönyvre*, a szülők- és a családokkal foglalkozók számára.

Az AL fontosnak látja többször hangsúlyozni: „A katolikus iskolákat bátorítani kellene, hogy segítsék diákjaikat olyan érett felnőtté válni, akik Jézus szerető tekintetével tudják nézni a világot.” (279)

d) *Képzések a családközösségek létrehozására, támogatására*

A pápa buzdítása többször hangsúlyozza, mily nagy segítséget nyújt a házaspárnak, ha védelmet talál egy közösségben (pl. 229). *Erdő Péter* bíboros megfogalmazásában: „Olyan közösségekre van szükség, amelyek az élet valamennyi területén képesek a hitnek megfelelően cselekedni, *segíteni, kísérni* tagjaikat, ugyanakkor van kisugárzásuk a világ felé is. Akik képesek *befogadni és erősíteni* azokat is, akiknek ’házassági állapotuk rendezetlen vagy rendezhetetlen’... Ahol nincsenek házassági közösségek, ott *kezdeményezni kell* a kialakulásukat.”¹⁰

A színódus a lelkipásztorkodásnak is és a keresztény családoknak is feladatává teszi, hogy „biztosítsanak lehetőséget arra, hogy kis családközösségek jöjjenek létre, mint az evangélium értékét élő tanúi” (RF 90); s a plébániák feladata, hogy benne „mindaz, amit a kisebb közösségek, az egyházi mozgalmak és társulatok tudnak adni, harmonikusan összekapcsolódjon.” (202) Az egyházmegyei családfelelős feladata lehet mindezeknek megvalósulását támogatni.

d) *Felkészítés a házassági krízisekre*

A buzdítás részletesen foglalkozik a házassági krízisekkel (pl. a betegségek, halálesetek traumájával is), utat mutatva a lelkipásztorkodásnak is, hogy a család e helyzetekben szorul rá leginkább a támogatásra (232).

2) *Felkészítés a házasságra*

A plébániái élet és a lelkipásztorkodás kiemelt feladata a jegyesek, illetve házasság előtt állók felkészítése a házasságra. A színódus ismétli és kiegészíti azokat a szempontokat, amelyeknek többségét már a Familiaris Consortio is megfogalmazott; de melyeknek megvalósítása hazánkban még csak néhány helyen kezdődött el.

a) *Távolabbi felkészítés*

Az AL kijelenti, hogy a nemiségről való helyes látásmód kialakítása és a házasságra való felkészítés a kisgyermekkorban kezdődik (208), a családban, illetve a kisiskoláskorban, majd a serdülőkorban folytatódik, és csak harmadik állomása a jegyesek felkészítése. A szülők, hitoktatók, katolikus iskolák feladata humánus-keresztény képet kialakítani a gyermekben majd a serdülőben a nemiségről, szexualitásról, a helyes párkapcsolatról, a házasság felé vezető biztos útról (202-203).¹¹

A pápai buzdítás hív, hogy biztosítsunk a fiatalok számára *távolabbi felkészülési alkalmakat*, amelyek érlelik bennük az igazi szeretetre való képességet is, hiszen ma ezt is tanítani

¹⁰ Új Ember 2016 ápr. 17

¹¹ „Egy pozitív, bölcs szexuális nevelés” fontosságát már a II. Vatikáni Zsinat sürgette (GE 1; 280)

kell! Hasznos segítséget nyújthatnak az „együtt-járók” csoportjai, illetve találkozók, konferenciák, amelyek a nemiséggel, házassággal stb. kapcsolatos témákkal foglalkoznak, s amelyek érdeklik a fiatalokat (208). Ezek képessé tehetik őket arra is, hogy szembeforduljanak környezetüknek ellentétes irányba sodró erejével, és képessé arra is, hogy tanúi legyenek a helyes szemléletnek. (vö. 280-284)

b) Képzések a nemi, szexuális nevelés céljával

Bár a nemiséggel és a házassággal kapcsolatos nevelés elsődlegesen a család feladata, felelősök érte a plébánia, a hitoktatás, a keresztény nevelési intézmények is (207).

A szexualitás és házasság témáiról való beszéd „sok szülőnek, nevelőnek és a lelkipásztorokodásban résztvevő személynek is nehézséget okoz” (RF 56), ezért ennek megtanulására is új *képzéseket kell létrehozni* (280-282 vö. 202-204). A dokumentum korábban már kijelentette, hogy *kurzusokat kell tartani* mindennemű nevelési és családgondozói hivatásra készülőkhöz számára e témában (203-204); és hogy „szükség van kiegészítő *képzések kialakítására egyének és párok számára* (különös tekintettel a serdülőkor kérdéseire) (204), hogy jobban segíteni tudják „a fiatalokat a házasság értékének és gazdagságának felfedezésében”, illetve jegyeseket *a jelenleginél jobb házasságra való felkészülésben* (205-208).

Részletesen ír a képzések minőségéről, hosszúságáról

Több szerzetesi iskola is csupán egy-egy felnőtt szintjén megfogalmazott filozófiai-erkölcstani nyelvezetű előadást tart a diákoknak arról, miért nem helyes a házasság előtti nemi élet, és e néhány előadással megoldottnak vélik a diákok képzését.

A pápai szinódusi levél határozottan elutasítja ezt a formát: „Fel kellene tennünk a kérdést, hogy neveléssel foglalkozó intézményeink elfogadták-e ezt a kihívást? Nehéz a szexuális nevelést egy olyan korban, amikor banalizálják és el akarják szegényíteni a szexualitást. Csakis a szeretetre és a kölcsönös önatadásra nevelés keretében szabadna megvalósítanunk ezt a nevelést. Így a szexualitás nyelvezetét nem kiábrándítóan elsilányítottak, hanem megvilágítottak látnánk.” (280)

A diákoknak meg kell tapasztalniuk a nevelés során, hogy „a szexuális ösztön kiművelhető, de csak az önismeret megszerzése és az önuralom képességének kibontakoztatása útján, amelyek segíthetnek az öröm és a szeretetben való találkozás értékes képességének felszínre hozatalában.” (280)

„Nem használ, ha elméleti adatokkal árasztjuk el a gyermekeket, de nem fejlesztjük ki bennük a kritikai érzéket az ajánlatok inváziójával, a pornográfiával szemben.” (281)

Egy nevelésre van szükség, amely a női test áruba-bocsátásának világában megtanít az egészséges szeméremre (282), elutasítja a testtel való mindenféle játékot (283) s felkészít önmagunk felelős odaajándékozására, és a szeretetnek olyan megnyilvánításaira, mint a kölcsönös törődés, a tiszteletteljes viselkedés, az érzéseket is közvetíteni tudó kommunikáció (283), és elvezet a férfi- és női test tiszteletére (285).

Mindehhez „*egy új és megfelelőbb nyelvezetre*” van szükségünk, s e szükség éppen „akkor mutatkozik meg, amikor a gyermekeket és a serdülőket be kell vezetnünk a szexualitás témájába” (281), „és át akarunk adni nekik olyan fogalmak mondanivalóját, mint az odaadás, a hitvesi szeretet, a hűség termékenység, utódnemzés.” (RF 56. vö. 283)

A pápai dokumentum tehát hangsúlyozza, hogy a serdülők szexuális-emberi nevelésére a jelenleginél (már ha egyáltalán van ilyen képzés) *sokkal több időt kell biztosítani* a szerzetesi és a katolikus iskolákban, a hitoktatásban, illetve az ifjúsági közösségekben. Hiszen ez csak akkor éri el célját, ha képes a serdülők egyéniséget átjárni, ha képes a környező világ által beszennyezett, eltorzított világgépüket átmosni, megújítani.

Magyar egyházunkban *vannak úttörők kezdeményezések*, amelyek elkezdtek már a szülőket is képezni, miként tudnak beszélni a nemiségről gyermekeikkel, a házasság távlatban. Vannak, akik programokat dolgoztak ki, és többekkel együtt alkalmazzák ezeket a 14 év alatti és

feletti gyermekek ilyen képzésére.¹² De összességében nagy lemaradást kell még behoznunk e téren.

Az AL figyelmeztet, hogy a témában súlyos a felelőssége a katolikus iskoláknak, az iskolákért felelős egyházi előljáróknak és a lelkipásztorkodásnak. Ismételten felteszi a kérdést-felhívást: „Vajon *nevelési intézményeink* tudomásul vették-e ezt a kihívást?” (280) Majd: „túl-ságosan könnyen vettük a szexuális nevelés kihívását” (284). Ennek is eredménye, hogy a „szexuális forradalom” hatásainak terjedésével, egyre több fiatal hagyja el az egyházat, és indul el a tönkrement házasság szakadéka felé is. Egyházi iskoláink diákjai is jelentős arányban erre az útra lépnek, a kielégítő házasságra való felkészítés hiányának következtében is.

c) *Javítani a jegyesoktatást*

A szorosan vett jegyesi felkészítések módját és részleteit a helyi egyháznak, egyházmegyének kell meghatározniuk (207), de a *felkészítésnek teljesen meg kell újulnia*, mondja a szinódus, és jelentette ki többször Ferenc pápa.

„A keresztény házasságot nem lehet kulturális hagyományra vagy egy pusztán jogi megálapodásra lefokozni. Isten valóságos meghívása ez, amely alapos végiggondolást, állandó *imádságot és kellő érettséget* igényel.” Ez megkívánja, „*hogy javítsuk a házasságkötés előtti – tartalmában olykor szegényes – katekézist*” (RF 57). Szükséges a jegyesi „kurzusok témáinak kibővítése oly módon, hogy ezek a *hitre és a szeretetre nevelés* kurzusaivá váljanak, melyek illeszkednek a *keresztény beavatás* folyamatába” (RF 58; 206); - hogy valódi megtapasztalását nyújtsák az egyházi életnek, és elmélyítsék a házasság és családi élet különböző aspektusait” (206; RS 39).

A dokumentum felhív, hogy a jegyeseknek a hitbe és az egyházba való bevezetése akkor lesz hatékony, ha hitből élő *házaspárok kísérik* őket. – Logikus tehát a felhívás: a kurzusok vezetésében „olyan házaspárok is vegyenek részt, akik *képesek kísérni a jegyeseket az esküvő előtt, majd a házasság első éveiben.*” - Súlyt kell fektetni a jegyesoktatás során a velük kialakítandó „*személyes kapcsolatokra*”, amelyek „*hozzájárulhatnak ahhoz*” hogy a jegyesek közelebb kerüljenek az egyházi közösséghez és „*szívük fokozatosan megnyíljon Isten tervének teljességére*” (RF 58; vö. 207, 217).

A *katekumenális* jegyesi képzés liturgiája a *jegyesek megáldása*. A megáldás a jegyeseknek és a keresztény közösségnek kapcsolatát is akarja jelezni és erősíteni.¹³

d) *Külön képzés a hitben járatlan-, vagy a be nem érett párok számára (209-211)*

Hazánkban ma többnyire olyan párok kérnek templomi házasságot, *akik együtt élnek*. A pápai levél figyelmeztet: sok házasságra készülő és sok együtt élő csak belesodródik a házasságba, és olykor a házasság lényege sem tisztázott számukra, még kevésbé annak szentségi volta. Ezért jelenti ki, - és ez egy újszerű felhívás! - hogy nekik olyan (*külön*) *képzésre* van szükségük: melynek segítségével megvilágosodik számukra, mit jelent a házasság, mint életre szóló szeretet-egység; továbbá, hogy mit jelent a hit, valamint a szentség. A több éve együtt élők esetében is gyakran megesik, hogy nem ismerték meg igazán egymást. A felkészítő beszélgetéseknek – ez is újszerű szinódusi felhívás! – „*alkalmat kell adni számukra, hogy fölismerjék az összeférhetlenségeket és a kockázatokat is. Ily módon ráébredhetnek, hogy értelmetlen a kapcsolat további erőltetése;*” illetve lehetőséget kaphatnak, hogy tapasztalt házaspárok segítségével ismerkedjenek a javítás eszközeivel. „*Soha nem szabad biztatni egy házassá-*

¹² Vö. Hortobágyiné Nagy Ágnes: Családi életre nevelés az oktatásban. (Családi-órákat segítő kézikönyv). Budapest, Sapientia. 2005. –A serdülők és nagyobb fiatalok számára: Tomka Ferenc: Biztos Út. Szerelemről, szexualitásról értelmesen. Budapest, Szent István Társulat, 2013. A Ciklus Shaw 10-12 éves- vagy a Pure Fashion mozgalom 14-16 éves lányoknak.

¹³ A jegyesek megáldásáról a dokumentum külön nem szól, de ez a katekumenális út fontos eleme. Megjelent az 1984 kiadású Áldások Könyvében, majd a házasság rendjét tartalmazó új hazai kiadványban: A házasságkötés szertartásának új rendje SZIT, Budapest, 2006, 253-270

ság megkötését, ha nem mélyültek el olyan motivációk, melyek megadják e szövetség stabilitásának valós lehetőségeit.” (209)

3) Elkísérni és integrálni a törékenységet (291–312)

A katolikus társadalmi tanításának kezdettől megfogalmazott alapelve, hogy az Egyháznak mindenkire van küldetése, de kiemelten a legszegényebbekhez.¹⁴

A család-szinóduson is megjelent a felhívás, hogy a *világ legrosszabbnak ítélt helyzeteiben, és az ott élőkben is fedezzük fel „az ige magvait”, a transzcendencia keresését, és erre építve keressük az evangelizáció útjait* (RF 34).¹⁵

Erről beszél Ferenc pápa szinte minden megnyilatkozása (vö. EG, MV), valamint a pápai buzdítás: „Anyaként, feltétel nélkül szeretni minden családot, különösen azokat, amelyek nehéz időszakon mennek át. *Egyetlen családnak sem szabad azt éreznie, hogy az egyház magára hagyta, vagy hogy ki lenne zárva az egyház szeretetéből és öleléséből.*”¹⁶

A dokumentum *sokféle rászoruló*t felsorol: az *elvált-elhagyottakat, az egyszülős családokat, a családokat, amelyekben az apa hosszú ideig távol van, a leányanyákat, a sebzett körülmények között élő gyermekeket; a szülőket, akik fogyatékos gyermekeket nevelnek, az özvegyeket, öregeket, és azokat is, akik anyagi krízisbe kerültek. Bármi legyen is állapotuk oka, „támaszt és vigaszt kell találniuk a többi családnál, illetve a plébániai pasztorális szerveknél”* (252, 246). A *homoszexuális* hajlamú személyekkel kapcsolatban megállapítja: „minden ember, függetlenül sajátos szexuális irányultságától, tiszteletet érdemel a maga méltóságában, és gondoskodni kell arról, hogy kerüljék az igazságtalan diszkrimináció minden megbélyegzését, és megkaphassák a szükséges segítséget ahhoz, hogy megértsék és megvalósítsák Isten akaratát az életükben.” (250). Különösen „figyelni kell azoknak a családoknak kísérésére, amelyekben ilyen hajlamú személyek élnek” (RF 76). A RF felsorol még több *társadalom peremére szorult* csoportot: mint a *cigányok, hajléktalanok, menekültek*, társadalmilag megbélyegzettek, és ismét kijelenti: „Jézus szavai félreérthetetlenek: Amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek” (RF 15, 21-25).

a) Az elvált újrarázasodottak

Velük kapcsolatban a pápai buzdítás arra az elvre épít, amelyet már az 1980-as család-szinódus, illetve a Familiaris Consortio (84/e). Az elvált újrarázasodottakat nem szabad „leírni”, hanem jó pásztorként utánuk kell menni, hogy tovább segíthessük őket a jézusi úton. *Minden elvált helyzete más*, és a lelkipásztori bölcsességnek és irgalomnak kell megtalálnia az eyles utat, amely egy-egy esetben az ilyen személyek lelki továbbvezetésének megfelel (242).

Szent II. János Pál irányelveit idézve (vö. FC 33) felhív, hogy *ne használjuk soha e kifejezést* pl. az elvált újrarázasodottak esetében, hogy „*halálos bűnben élnek*” (301). Halálos bűnről olyan esetben beszélünk, ha valaki tudatosan és akarattal szembefordult Istennel, és így akar élni. „Az Egyház senkit nem ítél el örökre szólóan, hanem kiárasztja Isten irgalmasságát mindenkire, aki őszinte szívvel kéri azt.” (296-297) „Egyetlen lelkipásztor sem lehet elégedett, ha azokkal szemben, akik ’szabálytalan’ életállapotban élnek, csupán erkölcsi törvényeket alkalmaz”, mintha ezek a kövek volnának, amelyeket rádobhat az elítélt személyre, amint a farizeusok akarták tenni a házasságtörő asszony megkövezésével (305, 49).

Az elváltakkal, akik új kapcsolatban élnek, fontos éreztetni, hogy az Egyház részei ők, hogy „*nincsenek kiközösítve*” (243). „A helyi közösségnek és a lelkipásztornak gondosan kell kísérniük ezeket a személyeket, főként, ha vannak gyermekeik, vagy elszegényedtek. Tegye-

¹⁴ vö. Populorum Progressio 74-75; Sollicitudo rei Socialis 42; Novo Millennio Ineunte 50; EG 198

¹⁵ Hasonlóan ír a szinódus üzenete Isten népéhez – az új evangelizációról. Vatikán, 2012

¹⁶ Ferenc pápa záróbeszéde a család-szinóduson 2015. X. 24

nek meg „mindent, hogy ők is vegyenek részt az egyházi közösség életében” (242-243; FC 84/e).

b) A házasságok érvénytelennek nyilvánításáról

Az irgalom jelenik meg a két apostoli levél címében és tartalmában - „Mitis Iudex Dominus Iesus” és „Mitis et misericors Iesus” -, amelyeket a pápa a házasságok *érvénytelenségét megállapító eljárás gyorsítása* érdekében adott ki: Az utóbbiban azt is kéri, amit az AL-ben is, hogy az *érvénytelenítés* folyamata a kérvényező számára váljék ingyenessé, annak költségeit (vagy nagyobb részét) vállalja át az egyházmegye (244).¹⁷

c) A felbonthatatlanság ideálja - és az irgalmasság

Az irgalmas magatartás *nem jelenti, hogy az Egyház ne vallaná változatlanul „a házasság teljes ideálját, amely Isten terve”* (307, vö. 9, 62, 79, 299). Amikor a lelkipásztorok hirdetik az irgalmasságot, maguk is tapasztalják az elvek és az irgalom kapcsolatát. Hiszen „amikor az Evangélium ideálját és az Egyház tanítását hirdetik, segíteniük kell a híveket arra is, hogy egyidejűleg sajátítsák el a törekeny testvérek iránti együttérzés logikáját, és kerüljék a túl kemény és türelmetlen ítélkezést” (308).

A lelkipásztoroknak, az ismerősöknek szeretettel meg kell értetniük az elvált újraházasodottakkal, hogy amikor az egyház a házasság felbonthatatlanságát védi, isteni értéket véd. És jelen helyzetükkel nekik is fontos küldetésük van: hogy tanúivá legyenek ennek az értéknek, pl. gyermekeik- és közösségük előtt. Ezért ne harag-fájdalom legyen a lelkükben, hanem ajánlják fel áldozatul szenvedésüket, és használják ki a sokféle kegyelmi alkalmat, amelyek által ők is egyesülhetnek Jézussal és építhetik az Egyházat. Hiszen e helyzetükben is van lehetőségük a kegyelmi élet sok eszközével élni: mint a tökéletes bánat, a lelki áldozás, az egyház közösségében való aktív részvétel, valamint a lelki vezetés is, amelyet kérhetnek.

Befejezésként - A keresztény család küldetése korunkban

Erdő Péter bíboros így jellemezte a dokumentumot: „Az egyensúlykeresésre törekszik, s igyekszik elkerülni a szélsőséges értelmezések lehetőségét. Ugyanakkor hangsúlyozza, hogy miközben fontos az egyház hitének és fegyelmének egysége, a hagyományt mindig a különböző *helyi kultúráknak és körülményeknek megfelelően* kell értelmezni és alkalmazni.”¹⁸ Korunk körülményei, „kultúrája” ma olyan magatartási modelleket közvetít a párkapcsolatot kezdők számára a házasságról, a családról, a szexualitásról, amelyet az egyháznak nem szabad figyelembe nem vennie.

Az apostoli buzdítás kulcsfogalmai az inkulturáció, a lépcsőzetesség, az *distinctio*, az integráció - mind a kor és a környezet figyelembevételére, valamint az irgalmas Jézus példájának követésére hívnak. Jézus a legistenibb ideálok hirdetője volt, s egyidejűleg tudott a legirgalmasabb lenni a „tékozló fiúk” és „elveszett bárányok” iránt (38).

A pápai buzdítás lelkiismeretvizsgálatra is hív: Sokáig azt hittük – írja -, hogy elég „csupán dogmatikai, bioetikai és erkölcsi elveket hangsúlyozni”, a családok segítése érdekében (37, vö. 36). Az evangéliumi lelkület azonban korunkban olyan lelkipásztorkodásra hív, amely, pozitív, felemelő, s „amelyben lehetséges a lépcsőzetes (lépésről-lépésre az ideál felé tartó) elmélyülés”; azaz mely képes a és sebzett kapcsolatokhoz szólni (38).

Az apostoli buzdítás alcíme: „A családban élő szeretetről” A pápa a lelkipásztorkodásnak és a családok segítőinek első feladatául tűzi, hogy védjék és támogassák a házasságban és a családban azt a szeretetet, amelyből öröm fakad (325), s erre: a szeretetben és örömben megújult életre hívja a családokat. Így lesz képes az egyház és a keresztény házasság a mai világ számára is tanúsítani, hogy „a család evangéliuma válasz az emberi személy azon legmélyebb vágyaira: amely még a legszekularizáltabb országokban is megmutatkozik” (201).

¹⁷ MM bevezető VI. pont

¹⁸ Új Ember 2016. ápr. 17

